

Приключенията на Стери, смелата есетра

Кристина Санду

Марта Вахтар

Илюстрации: Emilia Miękisz

Международна асоциация
за изследване на Дунав

Институт за интегрално
развитие и околна среда

Издателство: Международна асоциация за изследване на Дунав (IAD), Виена, Австрия и, Институт за интегрално развитие и околна среда (ICRO), Домжале, Словения.

Тази книга е част от проект ELEDAN (2018–2019), осъществен с финансовата подкрепа на Европейския съюз и град Виена, чиято цел е да повиши нивото на екологично образование в училищата (www.water-detective.net).

Международната асоциация за изследване на Дунав (IAD) е най-старата неправителствена организация (НПО) в Дунавския регион, основана през 1956 г. Тя осигурява трансгранични изследвания и сътрудничество в областта на сладководните науки. От 2000 г. една от основните ѝ задачи е изследване и опазване на есетровите риби. Постоянното намаляване на популациите на дивни есетри е тревожен факт и затова неправителствени организации, занимаващи се с екология, и страните по течението на р. Дунав започват консервационни мерки: разработват се планове за действия за тяхното възстановяване, забрани за търговски улов на есетрови риби и програми, подпомагащи размножаването им.

Институтът за интегрално развитие и околна среда (ICRO – Inštitut za celostni razvoj in okolje) е НПО в Словения, основан през 1996 г. с цел популяризиране на устойчивото развитие чрез екологично планиране и дизайн, както и чрез екологично образование и обмислени действия. От 1997 г. той ръководи програмата „Воден детектив“, която включва различни дейности в сферата на изучаването на водата с фокус основните училища: статии за учители и ученици, работни срещи, семинари и др.

Автори: Cristina Sandu, Marta Vahtar

Илюстрации, графичен дизайн и оформление: Emilia Miekisz

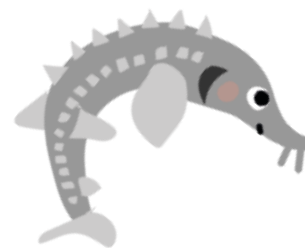
Редактор: Terry T. Jackson

Контакт: cristina.sandu@danube-iad.eu, marta.vahtar@icro.si

Превод на български: Галя Георгиева

Всички права запазени © 2020

Книгата може да бъде използвана безплатно само за лични нужди. Употребата ѝ за търговски цели, както променянето на текста или илюстрациите са забранени.

Предговор

В началото на март в малко рибовъдно стопанство на брега на голяма река беше родена малка мъжка есетрова рибка. Казваше се Стери и беше изключително дружелюбен. Няколко месеца той расна в стопанството, заобиколен от своите братя и сестри, плувайки в голям басейн с чиста вода и хубава храна, докато за тях се грижеха хора и идваха много посетители, за да ги наблюдават.

Защо тази рибка е толкова важна и защо искаме да ви разкажем нейната история? Есетровите риби са изправени пред голяма опасност и се нуждаят от помощ, за да оцелеят. Надяваме се невероятните приключения на Стери в реката и морето и трудностите, с които се сблъсква, да ви помогнат да разберете начина на живот на есетровите риби и може би да променят възприятието ви за начина, по който може да ги опазим.

Искате ли да ни помогнете да ги спасим?

Стери плува към морето

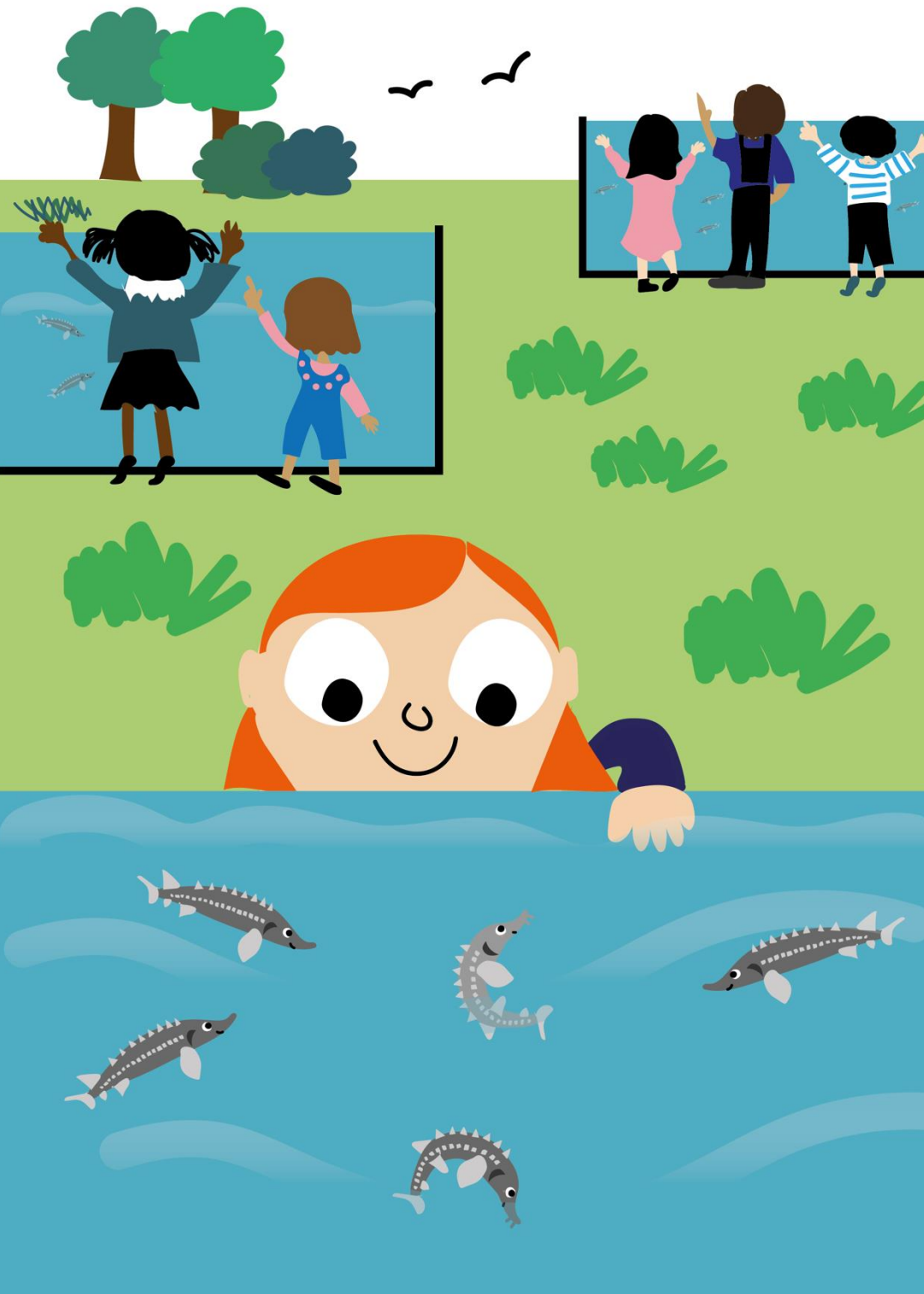
Три месеца изминаха неусетно, откакто малкият Стери беше роден. Той растеше в големия басейн и беше изключително щастлив, когато в стопанството идваха деца, за да си поиграе с тях. Децата се радваха на вида му: сив на цвят, с красива странична линия от звездовидни твърди люспи. Той обожаваше да ги вижда щастливи и ентусиазирани и скоро се научи как да привлича вниманието им: плуваше близо до повърхността на водата и вземаше храна от ръцете им, а това всеки път радваше децата. За него беше истинска награда да ги вижда как се усмихват и забавляват.

Един ден из басейна тръгна слух: цялата група щяла да бъде преместена в реката. Стери беше изплашен, защото познаваше единствено басейна, тук беше в безопасност и можеше по цял ден да си играе.

- Не се страхувай. Реката и морето са нашият истински дом. Освен това няма да бъдеш сам, ще тръгнем заедно – каза по-големият му брат Анди.

Успокоен, Стери заплува покрай стените на басейна, където малко момиченце говореше с баща си.

- Тате, виж колко са сладки! Защо трябва да ги местят? Ще ми липсват.

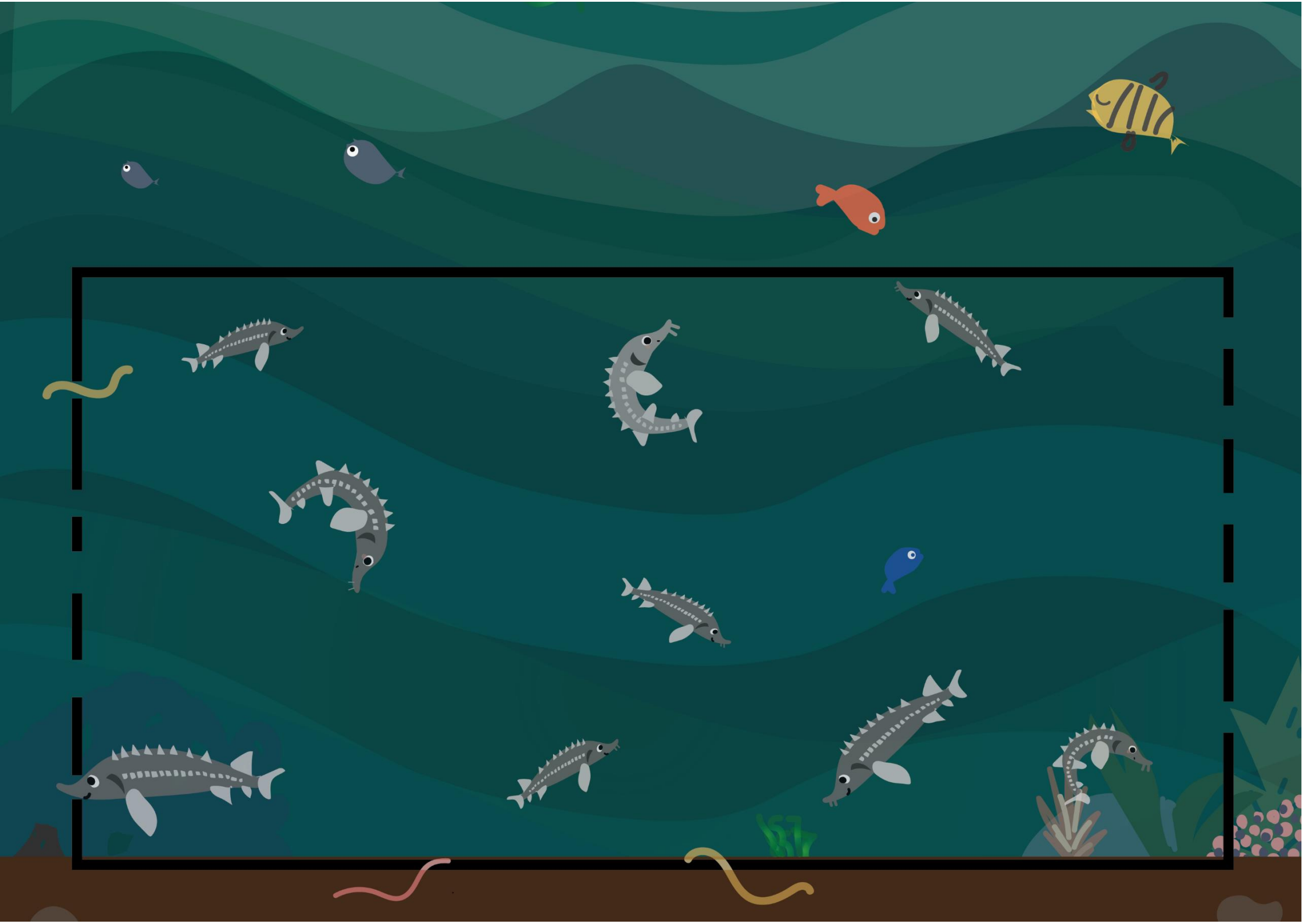
- Те са част от възстановителна програма, отговори бащата.

- Броят на дивите есетри е много нисък и затова тук се отглеждат млади рибки, които се пускат в реката, за да помогнат на дивата популация да се възстанови.

Стери не се радваше, че ще напусне стопанството, но разбра, че заедно с братята и сестрите си имат важна задача. Тогава си помисли: “Ще помагаме на дивата популация есетри! И аз ще стана ГЕРОЙ!”

- Есетрите Есетровите са застрашени видове риби, защото много от тях се ловят. Заради яйцата им, наречени „хайвер“ – продължи бащата на момиченцето, но Стери вече не го слушаше. Той плуваше, за да настигне братята и сестрите си и да разбере повече за това приключение.

На следващата сутрин пасажът млади пъструги беше преместен в огромен контейнер с дупки за въздух и беше пуснат в реката. Изведнъж Стери се оказа заобиколен от бързата вода, блещукаща в зелени отблясъци. През дупките на контейнера свободно се промушваха мънички водни организми. Водата носеше много интересни нови миризми. Дори и вкусът ѝ беше различен от този, който познаваше от басейна. Контейнерът беше внимателно поставен на дъното на реката, където почти не достигаше слънчева светлина и течението не беше толкова силно. Стери скоро разбра, че носът му може да му помага да си намира храна и да се ориентира в тъмното. И понеже имаше много място за игра, скоро започнаха състезанията: кой ще плува най-бързо срещу течението, кой ще открие повече храна, кой ще различи повече миризми. На новата им площадка за игра беше наистина забавно!

Няколко дни по-късно отвориха контейнера и пъстругите можеха свободно да плуват в реката, но само за няколко секунди Стери беше отнесен от силното течение и изгуби братята и сестрите си от поглед. Водата беше мътна и бурна, затова той заплува с всички сили към брега на реката, където течението беше по-слабо. Над него се стрелна тъмна сянка и само след миг той беше погълнат от огромна птица. Птицата, изглежда, не го хареса много, защото почти веднага го изплю, преди да успее да го нарани. Объркан от случилото се, Стери се опита да намери укритие между корените на дърветата близо до брега и да си поеме въздух. Дружелюбно настроена риба наблюдаваше борбата на младата есетра.

- Много си смел. Браво, че успя да се измъкнеш от корморана!

Още задъхан, Стери погледна към тъмно оцветената риба, която се приближаваше към него.

- „Кормо“ - какво? – попита Стери, още замаян.

- Черната птица, която те улови, се казва „корморан“. Тя яде риба, затова съм впечатлен, че успя да се измъкнеш жив. Как го направи? – попита рибата.

- Нямам представа. Сигурно не са й харесали твърдите люспи от двете ми страни. Днес за пръв път плувам свободно в реката.

Трябваше да стигна до морето заедно с братята и сестрите ми, но ги изгубих. Случайно да си ги виждал? – попита Стери.

- Съжалявам, не съм виждал семейството ти, но ако са отплували по течението, може да не са много далеч надолу. Ако искаш, ще дойда с теб. Може да ги срещнем по пътя. Най-лесно ще стигнеш морето, ако следваш реката – тя се влива в него и това е най-бързият начин да откриеш семейството си – добави Кени.

- Гладен ли си?

- О, да! С удоволствие бих хапнал нещо! Между другото, аз съм Стери. Идвам от стопанството наблизо и съм пъструга от семейството на есетровите риби. А ти кой си? – попита малката есетра.

- Името ми е Кени, аз съм сом и живея тук, в реката. Да идем да си намерим нещо за хапване, после ще се опитаме да открием семейството ти.

Двете риби хапнаха набързо близо до брега и заплуваха към средата на реката, където течението беше най-бързо. Водата ги носеше надолу и Стери се наслаждаваше на пътуването, плувайки ту надолу, ту нагоре, и се радваше, когато течението ставаше още по-бързо.

Стери стига морето и намира нови приятели

След няколко часа плуване Стери се почувства уморен и се огледа за място, където да си почине. Кени видя, че малкият му приятел се забавя и започна да го окуражава:

- В момента течението е много бързо. Много сме близо до морето и скоро ще можеш да си починеш.

- Наистина ли? - Стери видимо се успокои. - Усетих, че скоростта на водата се променя, но не знаех, че сме толкова близо до морето.

- Точно така. Водата тук е малко по-солена и скоро пътешествието ни заедно ще приключи. Аз съм сладководна риба и не мога да дойда с теб. За разлика от теб, моето тяло не е пригодно да живее в морските води. След няколко минути ще стигнеш до края на реката и ще навлезеш в морето. Плувай край брега и всичко ще бъде наред. Сигурен съм, че ще намериш семейството си.

- Много ти благодаря. Беше забавно да плуваме заедно. Ти си истински приятел. Надявам се някой ден пак да се срещнем – каза Стери.

- Чао, Стери, и успех в морето!

Кени заплува обратно нагоре по реката, а Стери продължи по течението и скоро разбра, че е стигнал морето: водата беше по-спокойна, по-солена и много по-широка и дълбока.

Дъното постепенно се променяше от тинесто към пясъчно. Той започна да плува край брега, оглеждайки се за нещо за хапване. Скоро откри вкусна закуска: покрай брега имаше хиляди вкусни малки ракообразни.

След малко той видя, че не е сам: друга есетра плуваше редом с него. Щастлив, че вече няма да е сам, Стери се обърна към новодошлия, за да го поздрави и с изумление видя, че всъщност е момиче. Тя беше по-тъмна на цвят и от това страничната линия на тялото ѝ се открояваше още повече. Стери не можеше да свали очи от нея. Тя беше най-красивото момиче, което беше виждал.

- Здравсти, аз съм Кайра и със семейството ми живеем наблизо - усмихна се красивото момиче. - А ти кой си? Не съм те виждала преди.

- Стери. Идвам от далечно рибно стопанство. Изгубих братята и сестрите си и сега ги търся. Виждала ли си ги?

- Не, не съм виждала близките ти - отговори момичето, - но мога да те заведа до нашето морско убежище, където има други семейства есетри. Може някой друг да ги е виждал. Трябва да тръгваме вече, тук не е безопасно - каза Кайра.

- Много ти благодаря. Да тръгваме!

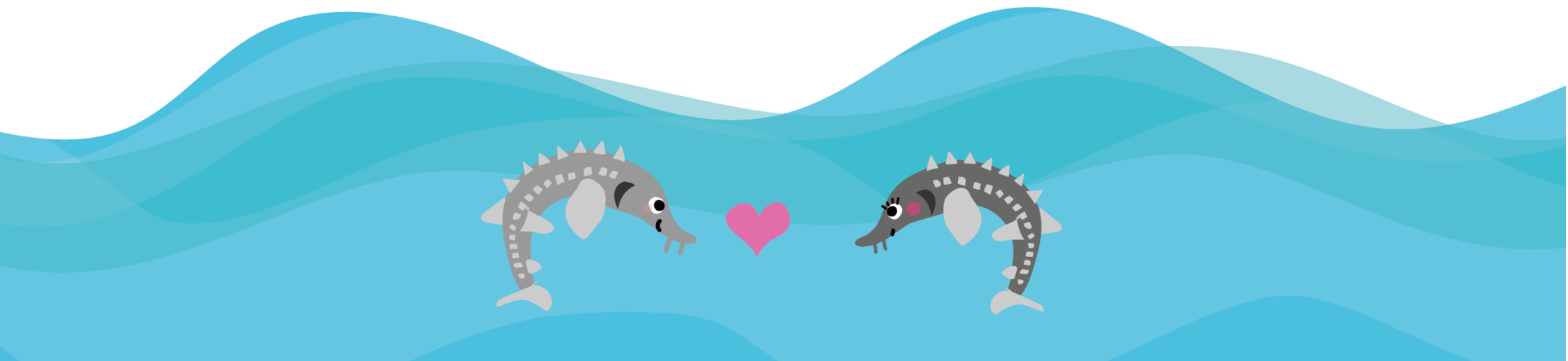
Двете малки есетри заплуваха към безопасното място и скоро стигнаха до морското убежище, където Кайра набързо разведе Стери: показва му мястото за хранене и за почивка, местата, където може да си играят и където може да се срещат с другите есетрови семейства.

- Първо ще попитаме моето семейство - добави Кайра.

Близо до едни скали, покрити с водорасли, Кайра забави ход и покани Стери да влезе.

- Бабо, прибрах се и вода гост - обяви Кайра весело.

- Чудесно! Точно навреме. Скоро всички ще се приберат и ще се радват да се запознаят с приятеля ти.

След няколко минути цялото семейство се събра около масата и започна да вечеря, обсъждайки историята на Стери.

- Удивително! Изглеждаш точно като нас, но си роден в рибовъдно стопанство и си пуснат на свобода?! Много необикновено.

- Чух, че сме част от спасителна програма, която ще помогне на популацията на дивите есетри. Вижте! – Стери гордо се изпъчи. – Към перката ми има прикрепена марка, която показва откъде идвам.

- Интересно – отговори бащата на Кайра и продължи, - Морските убежища като нашето също са предназначени да защитават застрашени видове. Тук животът е безопасен, но когато заплуваш в морето, рискуваш да бъдеш уловен в рибарски мрежи или да те нарани някой джет.

- Значи си пътувал с братята и сестрите си, но си се загубил? – попита майката на Кайра.

- Не, изгубих ги веднага щом ни пуснаха в реката. Течението беше много силно и ни раздели. Случайно да сте виждали някои нови есетри наблизо? – попита Стери.

- Не знам дали това са твоите братя и сестри, но днес чух едно семейство белуги да споменава, че по границите на убежището плува нов пасаж риби. Тази вечер остани с нас, а утре сутринта може заедно да отидем и да проверим дали това е твоето семейство. Трябва да ги предупредим да влязат към вътрешността на защитената зона, за да са в безопасност.

Стери открива семейството си

Уморен от дългото пътуване, Стери заспа почти веднага. Събуди се, когато Кайра раздруса перката му и внимателно го поведе към изхода.

- Добро утро. Съжалявам, че те будя толкова рано, но ни чака дълъг ден. По-добре да тръгваме.

Стери тръгна заедно с Кайра и майка й. По пътя двете му обясняваха от какво трябва да се пази:

- В морето може да попаднеш на птици, които се хранят с риба, на рибарски лодки, на изоставени мрежи, джетове, водолази, петролни разливи от корабите, на пластмаса и много други опасности, които трябва да избягваш!

Времето мина неусетно и скоро те пристигнаха до края на защитената територия, където по-рано са били забелязани новите риби.

- Кайра, внимавай да не напускаш границите – каза майка й. -

Докато плуваш наоколо, се оглеждай за братята и сестрите на Стери. Аз ще отида до семейството белуги, за да видя знаят ли къде можем да намерим новата група.

- Добре, мамо. Не се тревожи.

Двете млади есетри започнаха да плуват наоколо: множество малки ракообразни, охлюви, червеи и различни риби се сливаха в невероятна симфония от цветове. Стери имаше чувството, че се намира в рая: плуваше до най-красивото момиче, а мястото беше вълшебно. Само да можеше да намери семейството си. Изведнъж забеляза странни създания с прозрачни тела, пулсиращи във водата.

- Какво е това? – попита Стери изненадан. - Много са грациозни.

- Това са медузи – отговори Кайра. - По-добре стой настрана от тях, пипалата им са отровни.

След няколко метра видяха из водата да се носи мрежа. Стери искаше да впечатли момичето и без да знае какво е това, заплува право към нея.

- НЕДЕЙ! – опита се да го предупреди Кайра, но вече беше късно. Той се беше хванал в мрежата.

Изненадан и уплашен, Стери започна да се дърпа. Кайра беше толкова стъписана, че не можеше да помръдне. Стери много се стараеше да се измъкне, но беше твърде малък, за да се справи. Няколко метра по-нататък на един камък седеше рак. Той бързо разбра, че малката рибка е в опасност.

- НЕ МЪРДАЙ! Ще разберат, че си тук, и ще те издърпат. Ще се опитам да срежа мрежата с щипците си.

Много скоро Стери отново беше свободен. Кайра щастливо го прегърна:

- Ужасно ме изплаши! Никога повече не плувай към рибарска мрежа! Това е най-опасното нещо, което може да срещнеш – каза тя. – Преди няколко години загубихме дядо, който беше уловен в такава мрежа.

- Не се бой, няма да забравя това ужасяващо преживяване

- Моля те, не казвай на мама. Тя ни предупреди да внимаваме – добави после Кайра.

Двете млади есетри благодариха на рака за това, че спаси Стери, и отплуваха надалеч от опасния капан.

- Деца, къде сте? – майката на Кайра се приближаваше и носеше добри новини. – Групата е била тук вчера и семейството белуги ги е посъветвало да отидат близо до потъналия кораб. Там лесно могат да намерят храна и подслон. Не е далеч оттук, на не повече от 10-15 мин.

- Надявам се това да е моето семейство!

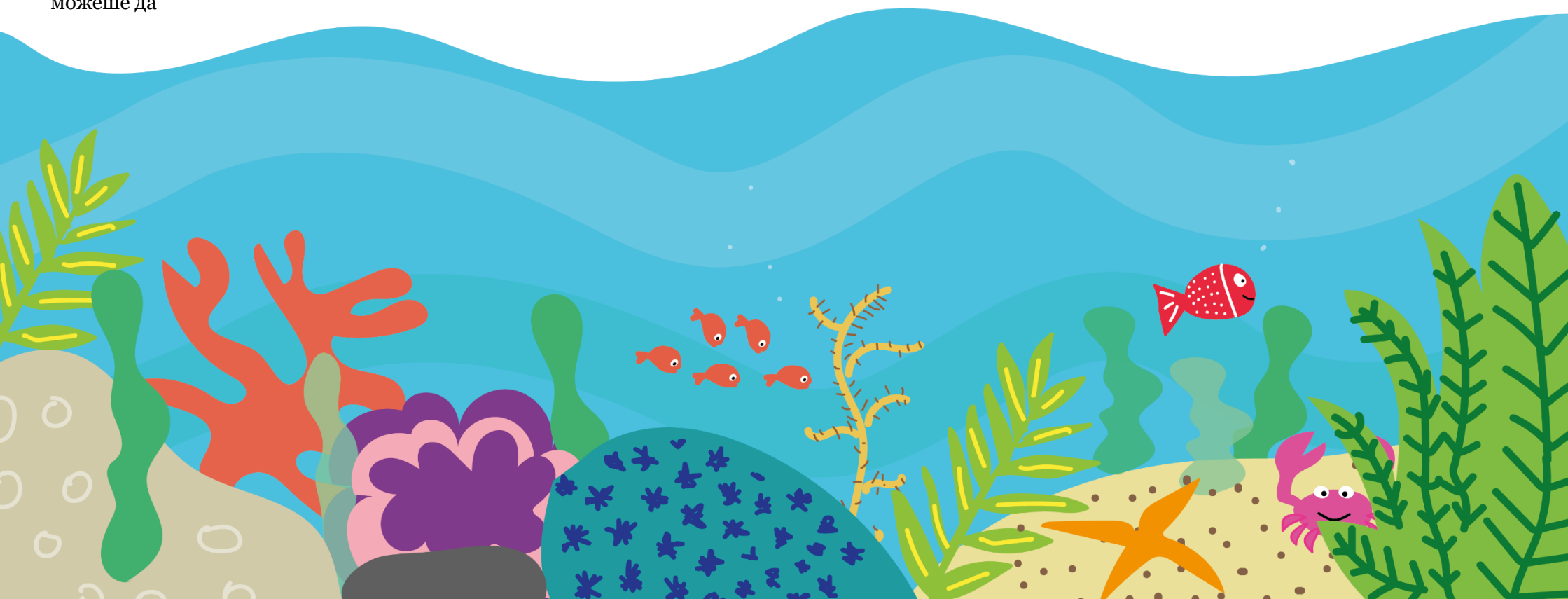
Майката на Кайра ги поведе и те заплуваха към потъналия кораб. Стери нямаше търпение да открие семейството си, но не можеше да

спре да се удивява на разнообразието в защитената територия. Тук живеяха толкова много животни и мястото изглеждаше тихо и спокойно. Беше идеално за семейства и той се надяваше скоро да открие близките си и да заживеят така щастливо, както в рибовъдното стопанство.

- Това е потъналият кораб – обяви майката на Кайра. - Видях някои риби от новата група. Да проверим дали това са близките ти.

Но Стери вече беше разпознал братята и сестрите си.

- Анди, Алекс, Каръл, Мартин, Ан! Толкова се радвам да ви видя отново!

- Стери! Ти успя! Искахме да плуваме заедно към морето, но ти много бързо изчезна. Водата беше много мътна и не успяхме да те открием.

- В началото беше много трудно – каза Стери, - но имах късмет да намеря приятел. Като говорим за приятели, искам да ви представя Кайра и нейната майка. Те ми предложиха подслон и ми помогнаха да ви откроя.

- Много ви благодарим, че сте се погрижили за малкото ни братче.

- Стери, ще те оставим при семейството ти, но ти знаеш къде да ни откриеш. Винаги си добре дошъл.

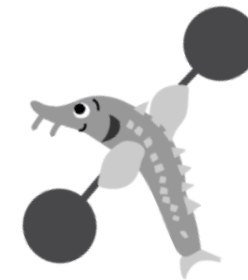
- Много ви благодаря за помощта! Ще се видим утре, Кайра.

Веднага щом Кайра и майка ѝ се отдалечиха, Стери започна да разказва за приключенията си. Всички слушаха изумени и се възхищаваха, че малкото им братче е успяло да се измъкне от всички тези препятствия.

- Малкият ни герой! – каза по-голямата му сестра Ан. – Много се гордеем с теб.

Сърцето на Стери се изпълни с щастие, защото вече беше със семейството си и знаеше, че в морското убежище са в безопасност. Той се обърна към брат си Анди:

- Беше прав. Естественият ни дом е много по-красив. Нямам търпение да видя какви нови приключения ни очакват.

Подготовка за миграция

В морското убежище годините минаваха безопасно за малката есетра, за братята и сестрите му и за другите есетрови семейства. Стери и Кайра станаха най-добри приятели, прекарваха времето си заедно и се наслаждаваха на нови преживявания. Двете малки есетри се превърнаха в красиви младеж и девойка, които се ожениха. Един ден, докато бяха на гости на семейството на Кайра, там започна да се обсъжда важна тема: размножителната миграция.

- Това е най-важното пътуване в живота ви, така че трябва да се пригответе преди заминаването – каза бабата на Кайра. - Ще напуснете сигурното морско убежище и ще мигрирате дълго до реката, където ще намерите подходящо място да хвърлите хайвер и да се размножите. По пътя ще се срещнете с много опасности и издръжливостта ви ще бъде подложена на изпитание. За щастие няма да сте сами. Няколко поколения ще мигрират заедно с вас, а това увеличава шанса ви за успех.

- Как да се подготвим? – попита Стери. – Реката е много различна от морето. Спомням си силното течение, което ме въртеше нагоре-надолу, помня и нападението на птицата. Помня и миризмата на онова място в реката, където ни пуснаха, но то беше толкова далеч.

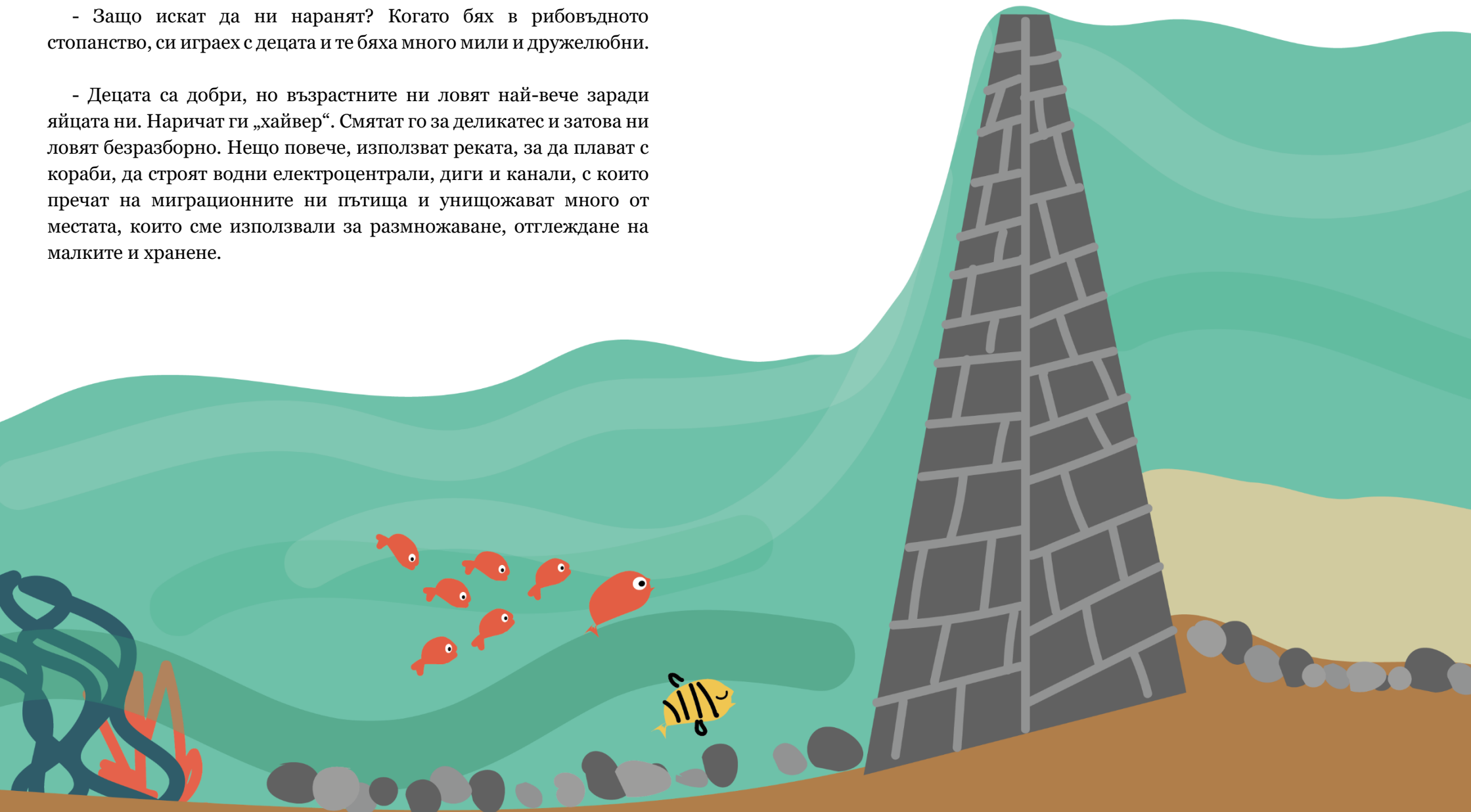
- Тогава си бил дете, затова ти се е струвало толкова трудно. Сега сте възрастни. Телата ви могат да плуват дълги разстояния и не забравяйте, че възрастните есетри са най-едриите риби в реката, така че нямаме естествени врагове. Единственото нещо, от което трябва да се боите, са хората – избягвайте ги на всяка цена!

- Защо искат да ни наранят? Когато бях в рибовъдното стопанство, си играех с децата и те бяха много мили и дружелюбни.

- Децата са добри, но възрастните ни ловят най-вече заради яйцата ни. Наричат ги „хайвер“. Смятат го за деликатес и затова ни ловят безразборно. Нещо повече, използват реката, за да плават с кораби, да строят водни електроцентрали, диги и канали, с които пречат на миграционните ни пътища и унищожават много от местата, които сме използвали за размножаване, отглеждане на малките и хранене.

Става ни все по-трудно и по-трудно да откриваме малкото останали подходящи места.

- Защо го правят? – попита Кайра изненадана. – Не знаят ли, че всички живи същества в реката зависят от тези места, за да оцелеят?

- Не мисля, че строителите и инженерите знаят, че унищожават жизненоважни места за нас – отговори бабата.

- Но - възпротиви се Стери, - има хора, които се опитват да ни помогнат. Аз съм роден в такава спасителна програма. Хората правят специални развъдници, в които отглеждат млади есетри и ги връщат в реката. Създават също и морски убежища, като тези, в които живеем. Уловът на есетрови риби е забранен, но още има хора, които го практикуват. Тях не ги е грижа за нашата съдба и за усилията, вложени в нас - Стери разсъждаваше на глас. – Ако хората спазват закона и ако разберат, че спасителната програма ще е от полза и за тях, нашата популация може да се възстанови много бързо. Как да го направим, бабо?

- Мисля, че един ден хората ще разберат, че животът ни зависи от тези места в реката и морето. Имаме нужда от миграционни коридори, за да стигнем до местата, където сме родени и където можем да се размножим. Имаме нужда от по-защитени територии, където никой не може да ни нарани, така че да отгледаме малките си и да започнем жизнения цикъл отначало. Но дотогава, моля ви, пазете се! Най-уязвими сте в реката. Там най-трудно ще намерите подслон.

- Много ти благодарим, бабо.

- Хапнете добре, преди да тръгнете. По пътя ще сте заети и няма да имате време за хранене.

Стери и Кайра отидоха да посетят Анди, който се готвеше да тръгне с първата група, и говориха за подходящо място за хвърляне на хайвер.

- Чух, че достъпът до мястото, където съм била родена, е блокиран от огромен язовир – каза Кайра.

- Може да спрем до рибовъдното стопанство, където ние бяхме родени. Лесно ще го намерим – каза Стери.

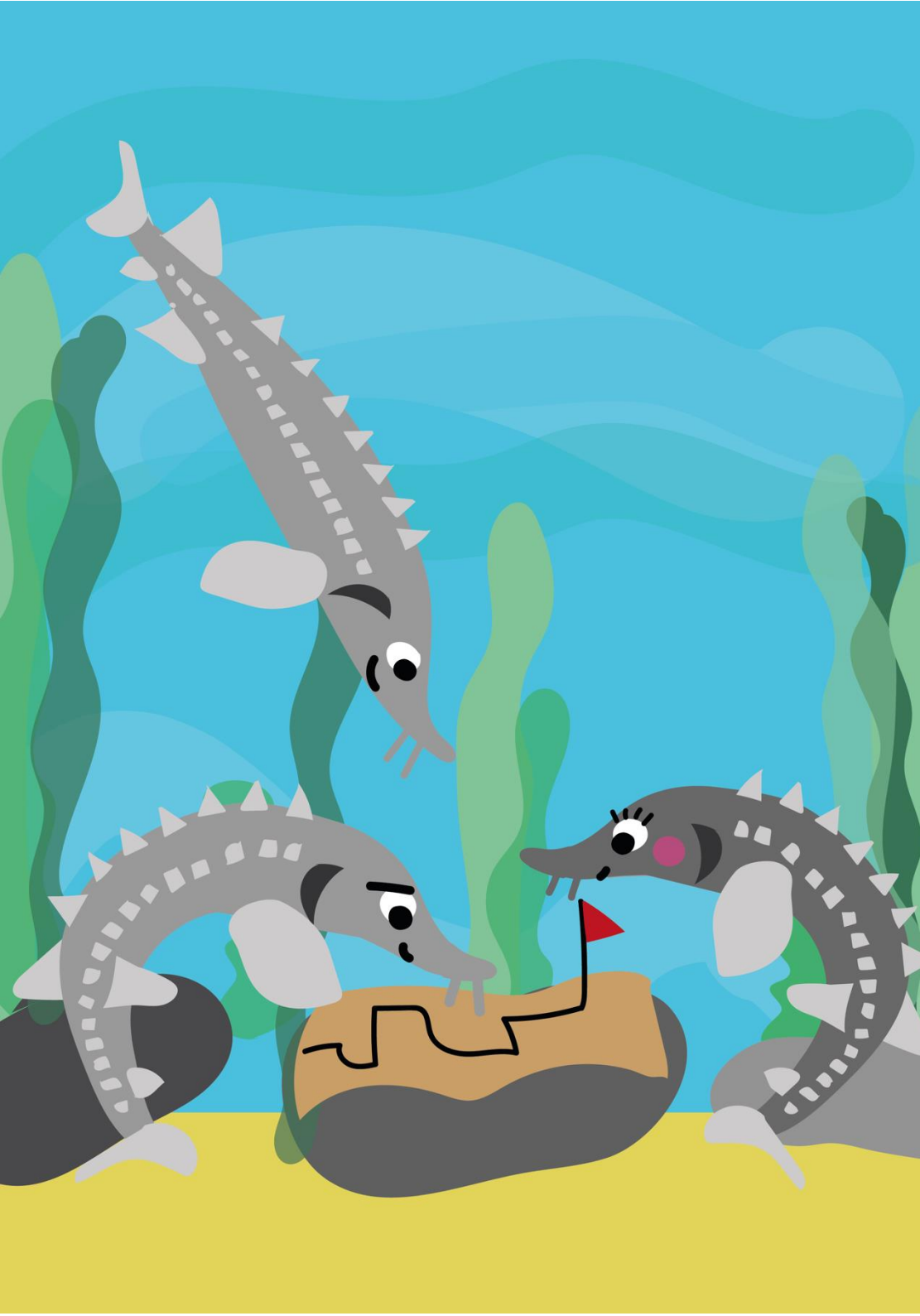
- По-възрастни есетри, които хвърляха хайвер миналата година, ми казаха, че нагоре по течението на реката, след стопанството, има по-добри места. Трябва да намерим по-дълбоки води, каменисто дъно и да няма тиня, защото може да навреди на хайвера и на новоизлюпените рибки – добави Анди.

- Добре, но това значи, че трябва да прекараме повече време в реката. Бабата на Кайра ни каза, че ще ни е по-лесно да плуваме, ако стоим близо до дъното. Още помня силното течение, което ме отнесе в реката. Лесно плувахме надолу към морето, но този път ще трябва да плуваме нагоре, срещу течението.

- Да се надяваме, че всичко ще мине добре. Кога планирате да тръгнете?

- На нас с Кайра ни трябва още две седмици, за да се подготвим. Ще тръгнем с втората група. Успех с пътуването, Анди! Ще се видим скоро в реката.

- Довиждане, Стери. Довиждане, Кайра. Пазете се!

Обратно в реката

Оставаха само две седмици преди заминаването им и Кайра и Стери започнаха усилените тренировки, хранеха се повече и плуваха по цял ден. След като поговориха отново със семейството, разбраха, че хората се опитват да хванат есетрите предимно през нощта, затова решиха да плуват през деня, а през нощта да се крият и така да имат по-голям шанс да стигнат до мястото за хвърляне на хайвер.

Най-накрая големият ден настъпи. На границата на защитената територия те срещнаха друга група пъструги, готова да мигрира. Всички заедно потеглиха рано сутринта, насочвайки се към устието на реката. След няколко часа плуване Стери усети, че водата започва да става по-сладка и мътна, а цветът ѝ се промени към зеленикав.

- Наближаваме устието на реката – каза Стери.

- Добре, ще се опитаме да плуваме заедно. Трудно ще преодолеем силното течение – отговори водачът на групата. – Помнете да плувате близо до дъното и до бреговете, където може да намерим подслон и места за почивка. Пазете се и избягвайте рибарските мрежи. Успех

Групата навлезе в реката и битката за плуване срещу течението започна. Телата им се огъваха под напора на течението, но скоро успяха да стигнат до дъното, където реката течеше по-бавно, и можеха по-лесно да плуват.

Няколко часа по-късно Кайра вече беше изтощена. Стери забеляза, че тя се забавя и я насочи към голям камък на дъното на реката:

- Скрый се зад камъка. Може да останем тук, докато си починем.

- Благодаря ти, не мога да плувам повече. Много съм изморена – отговори Кайра.

Още четири есетри се присъединиха към тях, опитвайки се да си поемат въздух.

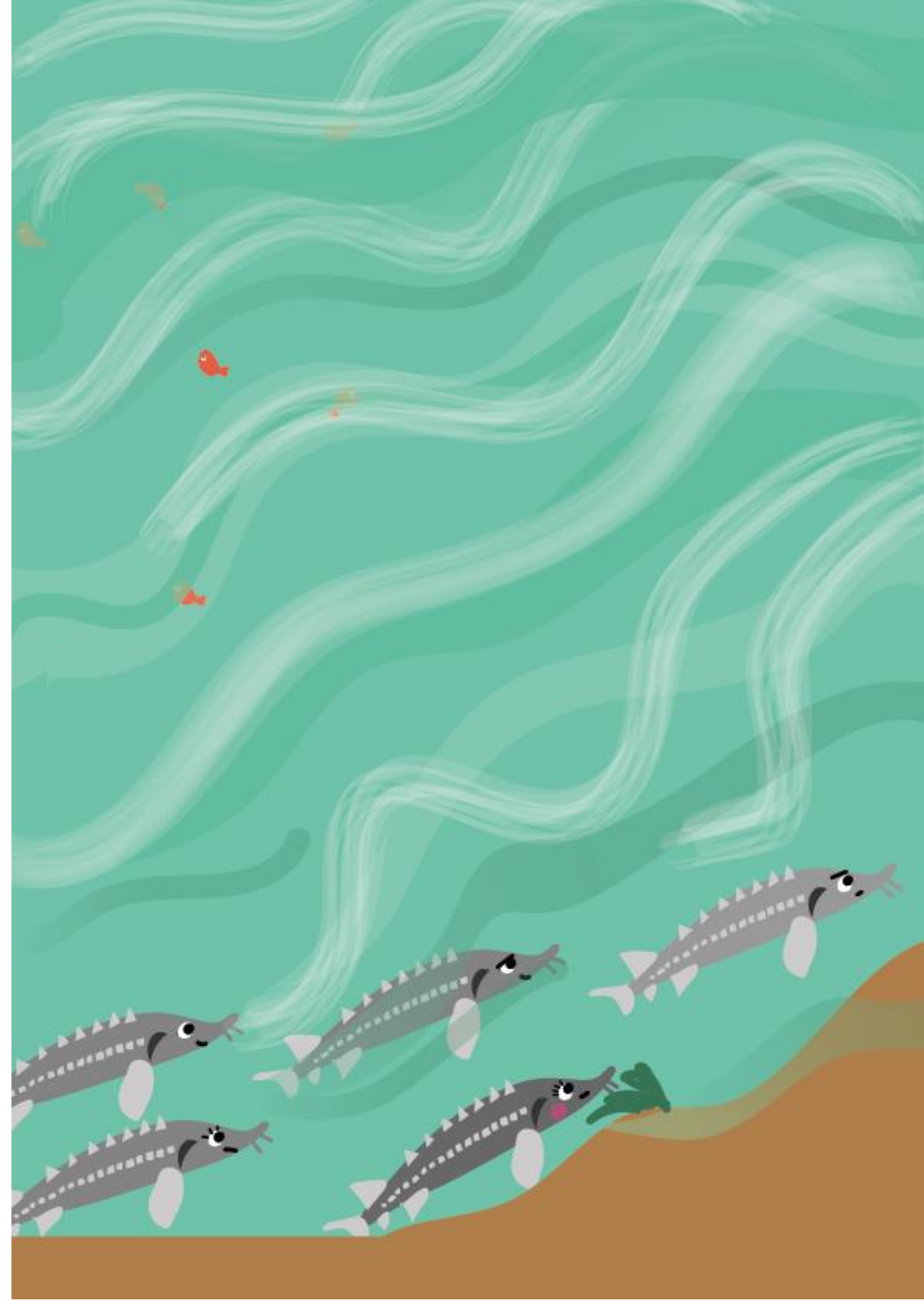
- Навън се стъмва. Скоро трябва да намерим място, където да си починем за през нощта, но да сме защитени от рибарите.

- Мисля, че приближаваме рибовъдното стопанство, където бях роден. Познавам вкуса на водата – каза Стери. - Може някъде там да потърсим подслон.

Един час по-късно те напуснаха укритието на камъка и заплуваха срещу течението. Изведнъж Стери забеляза познат силует.

- Кени, това ти ли си?! – попита Стери изненадан. – Срегнахме се преди години, когато се опитвах да открия семейството си.

- Стери?! Еха, колко си пораснал! Вече си много по-голям от мен, въпреки че аз съм далеч по-стар. Откри ли семейството си? Какво правиш тук? – попита Кени.

- Да, срещнахме се в морето. Сега се връщам с друга група за размножаване. Ще ставам татко, Кени! Можеш ли да си представиш?! Това е съпругата ми Кайра. Цял ден плуваме срещу течението и сме изтощени. Ще ни помогнеш ли да намерим укритие за през нощта?

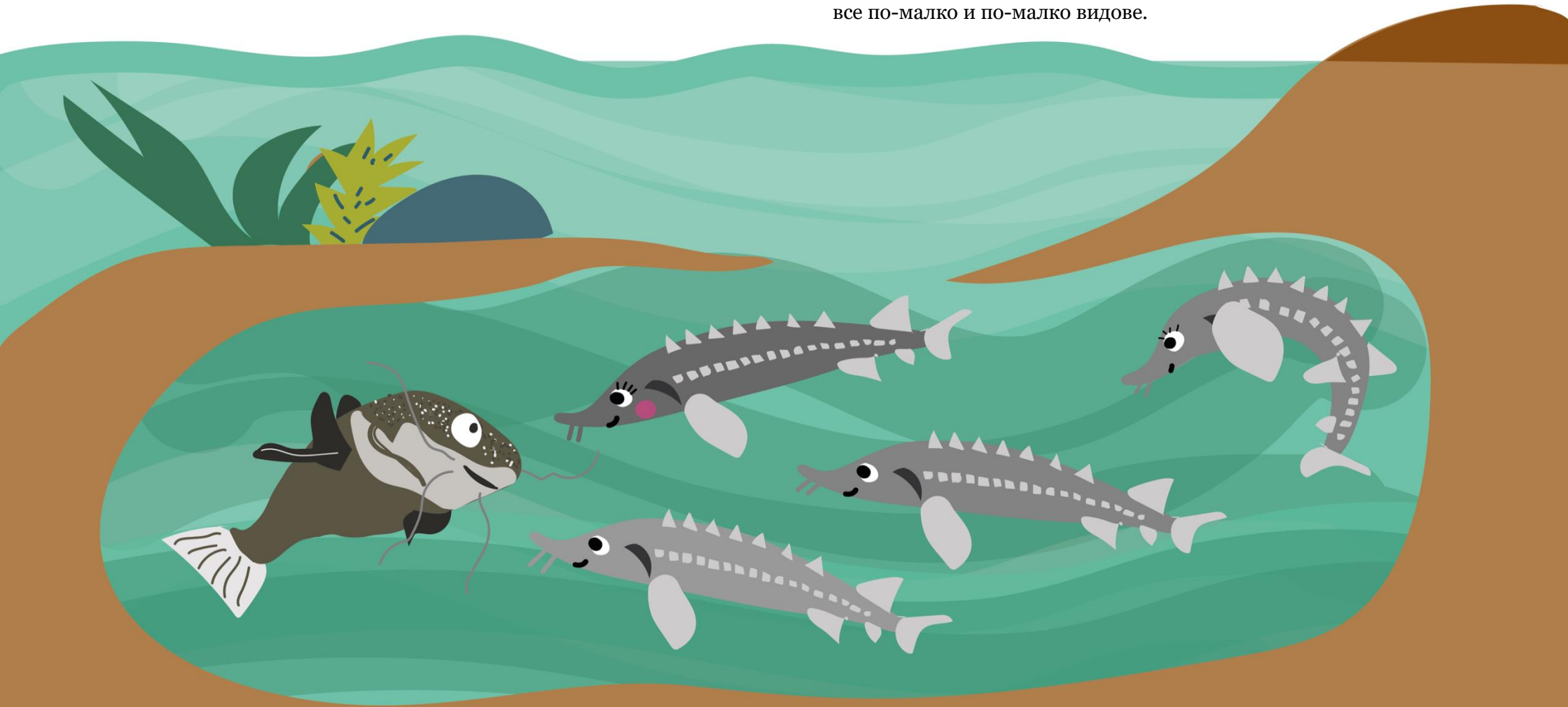
- Разбира се. Елате с мен, скоро тук ще е пренаселено и много опасно.

Групата последва Кени и скоро стигна до голяма дупка на дъното на реката, където Кени ги покани.

- Заповядайте. Мога да ви предложа и нещо за хапване. Предполагам, че сте гладни и уморени след цял ден на път.

- Благодарим, много мило – отговори Кайра. – Каза, че това място е опасно. Какво става тук?

- Идват ужасни хора и въпреки че риболовът е забранен по време на размножителния период, те хвърлят мрежи и цяла нощ чакат, за да видят какво са уловили. На сутринта изчезват, защото ги е страх полицията да не ги хване. Така цели рибни семейства биват погубени още преди да се размножат, а без новите поколения в реката оставаме все по-малко и по-малко видове.

- Това е ужасно – каза Стери. – Значи и твоят вид е застрашен от изчезване също като нашия! Не разбират ли, че като не ни позволяват да се размножаваме, скоро цялата риба от реката ще изчезне?

- Очевидно не го разбират – отговори Кени. – Жалкото е, че не осъзнават каква важна роля имаме за здравето на реките. Не осъзнават, че ние също имаме право на живот, право да имаме семейства и да сме щастливи. За тях ние сме просто храна и забавление. Чуete ли рева на моторните лодки, плувайте надалеч! Това значи, че са наблизко и ще ви наранят. Сега да поспим. Утре ви очаква дълго пътуване.

Мигриране нагоре по реката

Утрото настъпи и есетрите започнаха да се подготвят за пътуване срещу течението. Преди да тръгнат, Кени им даде още някои съвети:

- Коритото на реката е направено на канал, тясно е и водата тече бързо и за съжаление няма много места, където може да се скриете от опасности. Трябва да внимавате за няколко неща: първо: шум означава опасност – или идва от моторна лодка, или от помпите и тръбите, с които изпомпват вода за различни нужди. Това е много опасно особено за новородените, защото може лесно да бъдат засмукани. Второ: ако във водата има пяна или е с друг цвят, освен зелен, отново – плувайте надалеч колкото можете по-бързо. Това означава, че водата в реката е замърсена и водата е отровна. Трето: ако покрай брега видиш някаква конструкция, това може да е капан и да е много трудно да се измъкнете. Плувайте възможно най-бързо към естественото речно корито, където може да намерите укрите.

- Много ти благодарим за съветите. Дано да имаме късмет – отговори Стери. – Ще се видим скоро, когато ще се върнем в морето.

- Чао и се пазете!

Групата напусна убежището на Кени и отново започна да се бори със силното речно течение, плувайки към горната част на реката. След няколко часа попаднаха на голямо черно петно във водата и видяха няколко лошо ранени риби.

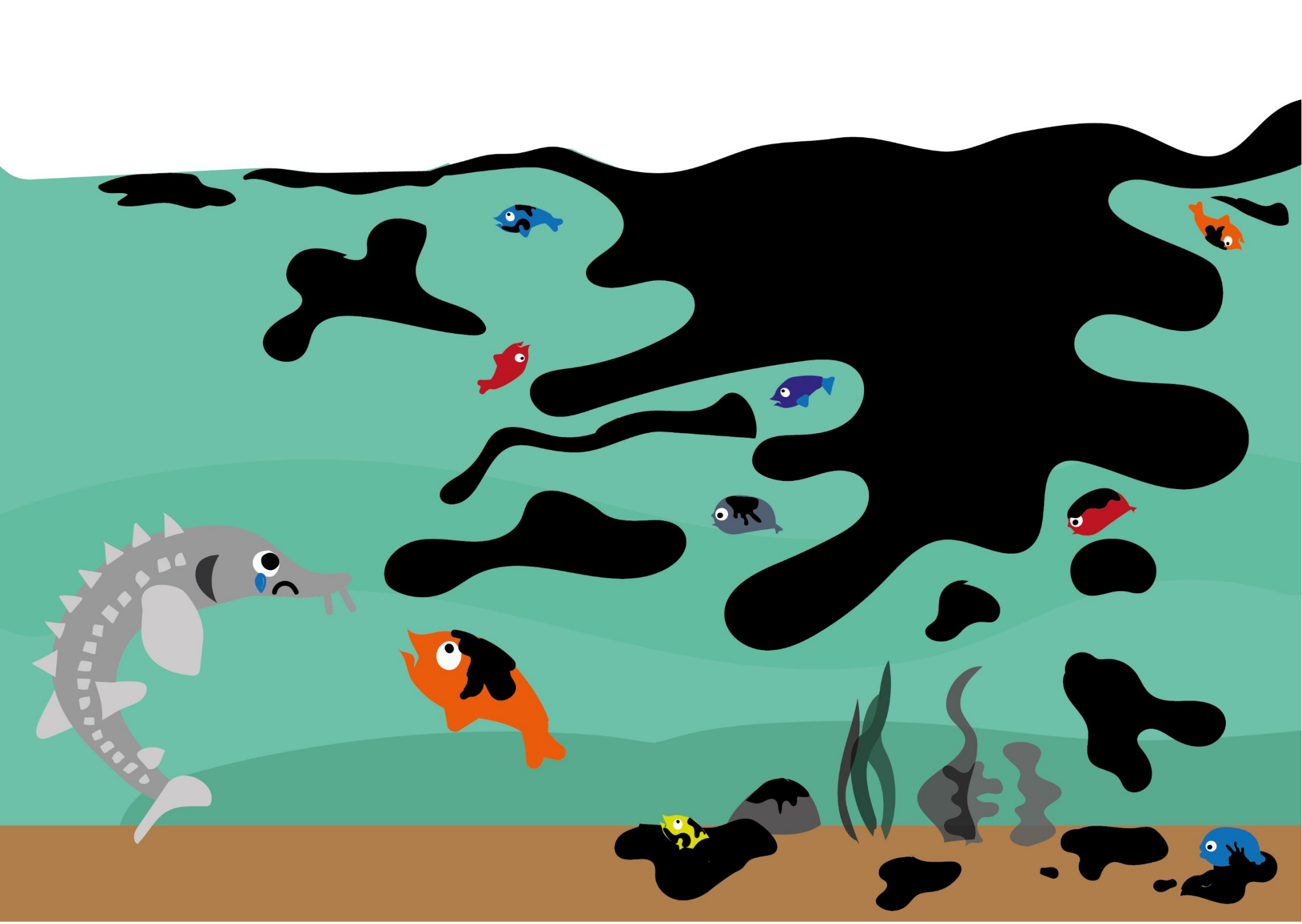
- Добре ли си? Какво стана? – притеснено попита Стери.

- Мисля, че ще се оправя – каза една малка рибка. – Намираме се близо до пристанище, където големите кораби почистват двигателите си и горивото им се разлива във водата. Вече не можем да дишаме, а и домовете ни са покрити с пласт нефт и не можем да се движим.

- О, много съжалявам. Може би не трябва да оставате тук, а да избягате, преди да е станало по-лошо.

- Не е толкова лесно. Нефтът се е разпрострял на няколко километра. Освен това в целия район няма естествени речни брегове. Покрити са с бетонови конструкции и на големи разстояния не можем да намерим подслон и храна. Трябва да търсим на територията на други семейства, а това ще създаде конфликти. Само ако хората бяха по-внимателни, когато управляваха корабите си, можеше да запазим домовете и нормалния си живот. Вече не знаем къде да отидем.

- Все пак мисля, че е по-добре да напуснете това място. Може след няколко дни нефтът да бъде отмит от реката и да може да се върнете у дома. Успех! – Стери се обърна и се отдалечи заедно с Кайра.

След няколко километра те настигнаха останалата част от групата, която се колебаеше да продължи. Водата беше червеникава и странна на вкус. На дъното на реката имаше много умрели организми и Кайра си спомни съвета на Кени.

- Може това да е друг замърсен участък. Веднъж баба ми каза, че при нейните пътувания са се сблъскали с пестициди и резултатът е бил ужасяващ. Хората ги използват в нивите си, за да се борят с вредителите, без да разбират, че тези отрови влияят и на тях: натрупват се в плодовете и зеленчуците, които ядат, или достигат до реката, където избиват водните организми. Ефектът остава задълго и повлиява и новите поколения. Да плуваме до другия бряг, там може да е по-добре и да може да продължим.

Пасажът есетри прекоси реката и наистина вкусът на водата постепенно стана нормален. Групата плуваше по-бързо, опитвайки се да избяга от отровното място. След няколко часа Стери чу познат глас.

- Как си, малко братче?

- Анди! Много се радвам да те видя! Как си?

- Уморен. Прекарахме няколко дни в реката, в търсене на най-подходящото място за размножаване и сега се връщаме у дома.

Останалата част от групата на Анди се присъедини към тях.

- Трябва да намерим място, където да си починем през нощта – каза една по-възрастна есетра. – Току-що минахме през защитената зона. Може да отидете там и да си бъбрите през нощта. Утре сутринта ще продължите пътешествието си. Вие вървете нагоре по течението, за да се размножите, ние ще слезем надолу към морето. Съгласни ли сте?

- Да – отговориха другите есетри.

За щастие защитената зона беше наблизо и групата намери дълбок басейн, където да прекара нощта. Кайра беше уморена.

- Добре ли си? – попита Стери. – Знам, че за теб е по-трудно да плуваш, защото носиш хайвера. Кажи ми дали имаш нужда от почивка.

- Добре съм – отговори Кайра. – Да идем да говорим с брат ти. Може да ни препоръча подходящо място, където да хвърля хайвера си.

Двамата се присъединиха към групичката на Анди, за да обменят информация.

- По-възрастните ни казаха за подходящи места за хвърляне на хайвера нагоре по течението. Опитавме се да ги достигнем, но много от тях наскоро са били унищожени. Реката е била превърната в канал, били са изградени много диги и сгради по брега, а един огромен язовир напълно е блокирал пътя ни нагоре. Не можахме да преминем. Става все по-трудно да намираме места за размножаване и места, където малките ще могат да се изхранят, преди на поемат към морето.

- Положението е по-лошо, отколкото очаквах – каза Стери. – Надявам се, че хората скоро ще разберат, че и рибите имат нужди и ще ни помогнат, като възстановят някои от нашите места.

- Но какво ще правим сега?! Къде да търсим малкото останали места, щом изчезват толкова бързо? – Кайра беше изтощена, а очите ѝ се насълзиха.

- Има две защитени територии, където още има няколко подходящи места – отговори Анди. – Там хвърлихме хайвер ние. Съветът ми е да потърсите хубави места в същия район.

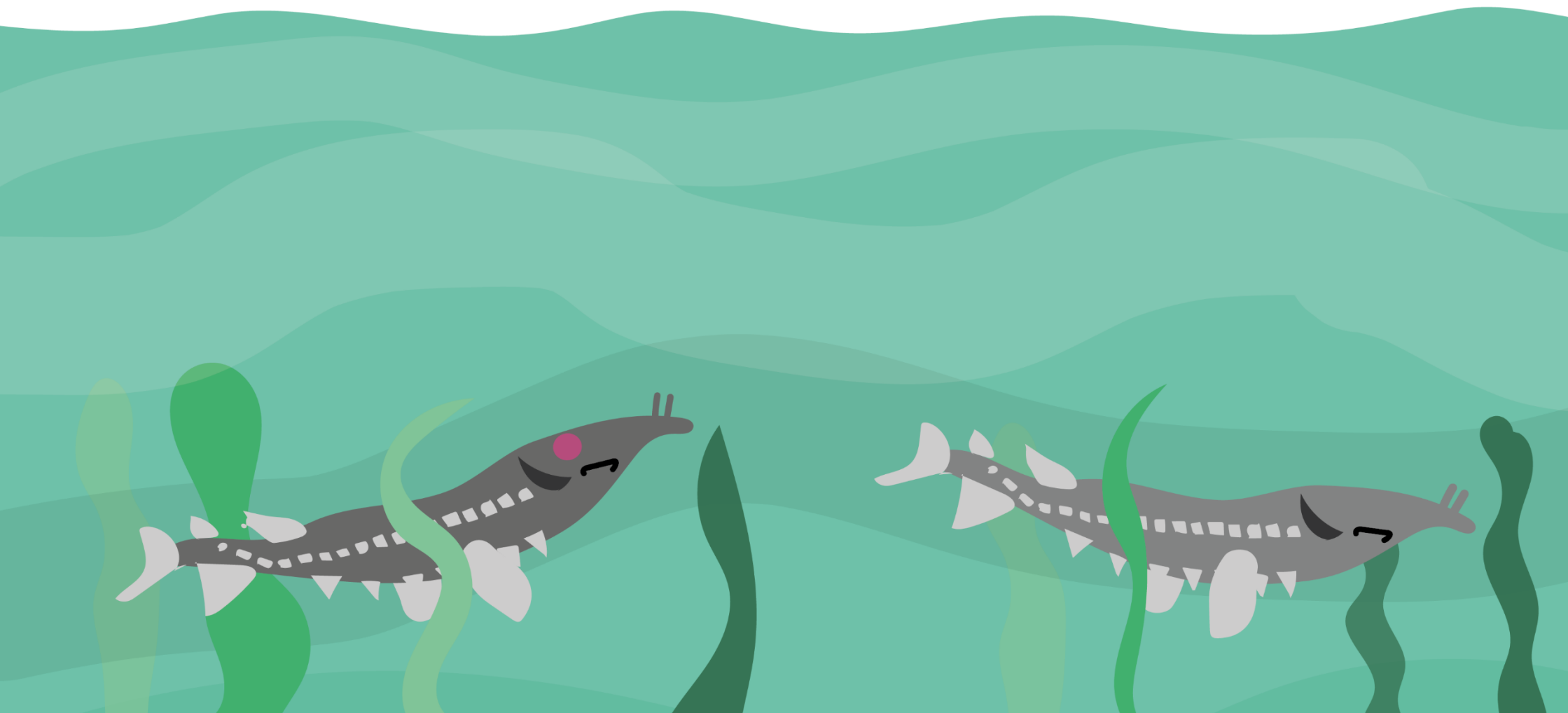
- Трябва да плувате още един ден и ще ги стигнете. Но помнете да се пазите от инвазивни видове риби – започнали са да колонизират реката и представляват сериозна опасност за нашите бебета.

- Много ти благодаря за съвета, Анди. Това ще ни спести много време и усилия – отговори Стери.

И двете групи есетрови риби прекараха нощта, опитвайки се да си починат и да съберат енергия за следващите дни.

На сутринта първата група тръгна рано към морето, докато Стери и Неговата група закусиха и заплуваха нагоре по течението към защитените зони.

След половин ден Кайра се умори и забави ход. Стери отиде при нея и потърси място за почивка. Те навлязоха в напълно пусто място и се чудеха какво се е случило там: нямаше нито едно живо същество, нямаше никакво движение, никакъв звук. Къде можеше да са всички? Изведнъж през телата им премина ужасна болка, мускулите им бяха парализирани и те загубиха съзнание.

Кайра и Стери се борят, за да спасят децата си

Двете есетри се носеха надолу по течението на реката. Мътната вода ги скриваше от поглед, докато течението ги тласкаше към брега. Скоро се оплетоха в едни корени и останаха там в безсъзнание два часа. Най-накрая двамата започнаха да идват на себе си и се опитаха да разберат какво е станало.

- Не бях изпитвала такава болка – каза Кайра.

- Какво беше това? Как се озовахме тук? – попита Стери.

- Предполагам, че хората са се опитали да ви убият с електрически ток – каза един речен рак, който ги наблюдаваше иззад корените. - Имате късмет, че сте се измъкнали живи.

- С електрически ток ли? Какво е това? - попита Стери изненадан.

- Незаконно е, но някои хора го използват, за да ловят риба. Ако използват достатъчно силен ток, големите риби умират и те ги събират. С времето това ще има сериозни последици, защото реката се обезлюдава.

Когато Кайра се почувства малко по-добре, тя изпита силен глад. Наблизо забеляза малки бели животинки, приличащи на ракообразни, и си хапна.

- Не! – изкрещя ракът.

Кайра объркано изплю хапката си.

- Какво е това? – попита тя объркана. – Има ужасен вкус.

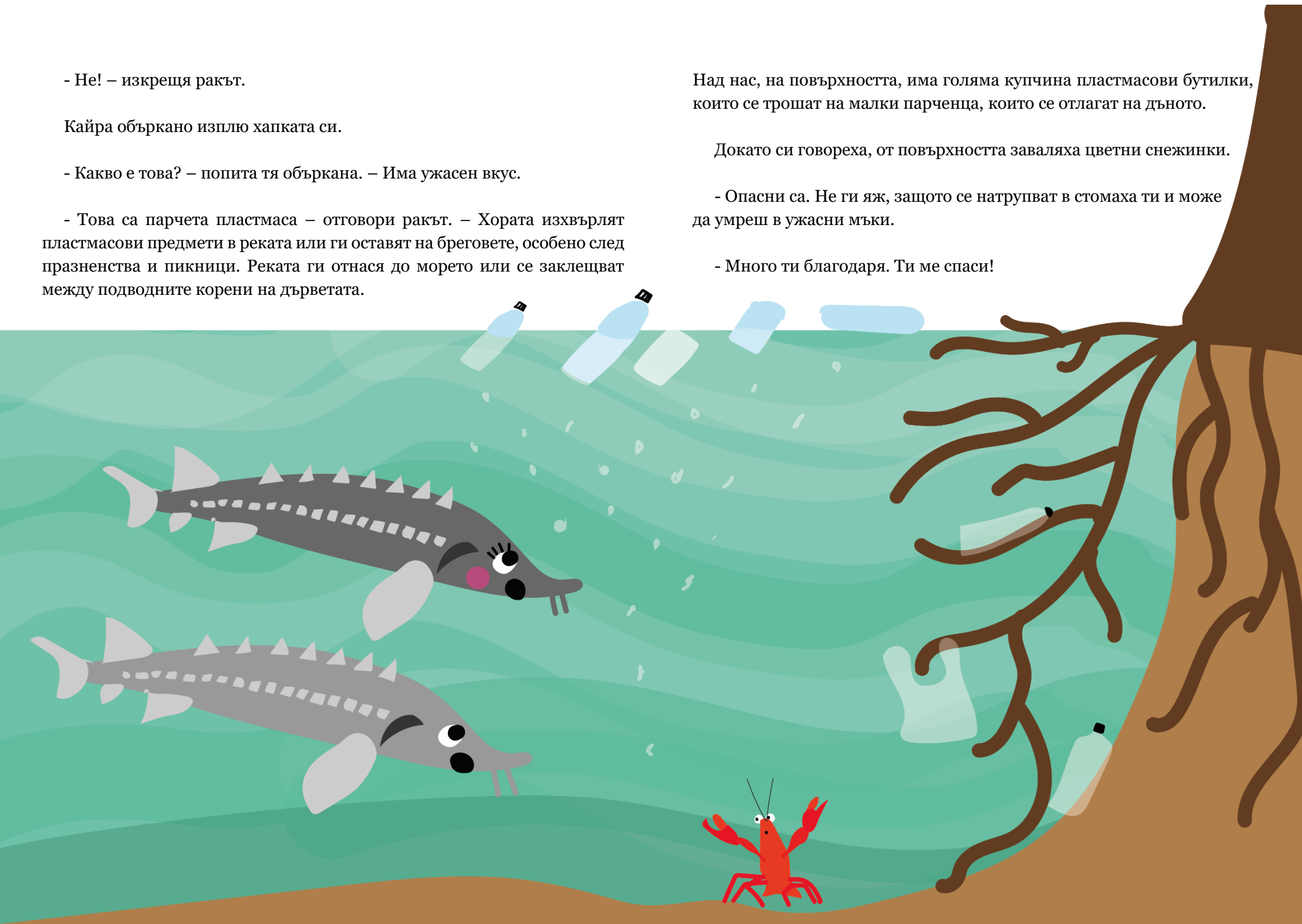
- Това са парчета пластмаса – отговори ракът. – Хората изхвърлят пластмасови предмети в реката или ги оставят на бреговете, особено след празненства и пикници. Реката ги отнася до морето или се заклещват между подводните корени на дърветата.

Над нас, на повърхността, има голяма купчина пластмасови бутилки, които се трошат на малки парченца, които се отлагат на дъното.

Докато си говореха, от повърхността заваляха цветни снежинки.

- Опасни са. Не ги яж, защото се натрупват в стомаха ти и може да умреш в ужасни мъки.

- Много ти благодаря. Ти ме спаси!

Ракът им показва къде да потърсят място за почивка през нощта и след по-малко от 10 минути двамата бяха в дълбоките води, криещи се зад огромни камъни близо до брега.

- Много се радвам, че намерихме безопасно място за почивка – каза Кайра, преди да заспи.

На сутринта двете есетри се чувстваха по-добре, но Кайра се боеше да напусне убежището си.

- Ами ако отново се натъкнем на онези хора? Боя се, че може да не оцелея след втори електрошок или може да увреди хайвера ми. Трябва възможно най-скоро да намерим място за размножаване.

- Съгласен съм. Беше ужасно и имаме голям късмет, че останахме живи, но това може да не се повтори. Това място изглежда чисто, с дълбоки води, каквито ни трябва. Ще останеш ли тук, докато аз огледам за подходящи места наоколо?

Стери изчезна, плувайки срещу течението, и скоро се върна с добри новини.

- Мисля, че открих идеалното място. Искаш ли да го видиш? Само на 5 минути е.

- Чудесно!

Кайра заплува и скоро двамата стигнаха до мястото. Тя се съгласи, че е идеално за тяхното гнездо, и започна да се подготвя да хвърли хайвера си. След един час двете есетри бяха щастливи – мисията беше изпълнена, яйцата им бяха безопасно положени и оплодени.

- Мислиш ли, че е безопасно да ги оставим сами? – тревожеше се Кайра. Може би е по-добре известно време да ги пазим, ако случайно има някакви опасности.

- Добра идея – отговори Стери. – Иди да си починеш, аз ще остана тук и по-късно ще се сменим. Съгласна ли си?

- Бъди нащрек! – каза Кайра и отплува, за да си почине.

След няколко часа Стери отиде при нея.

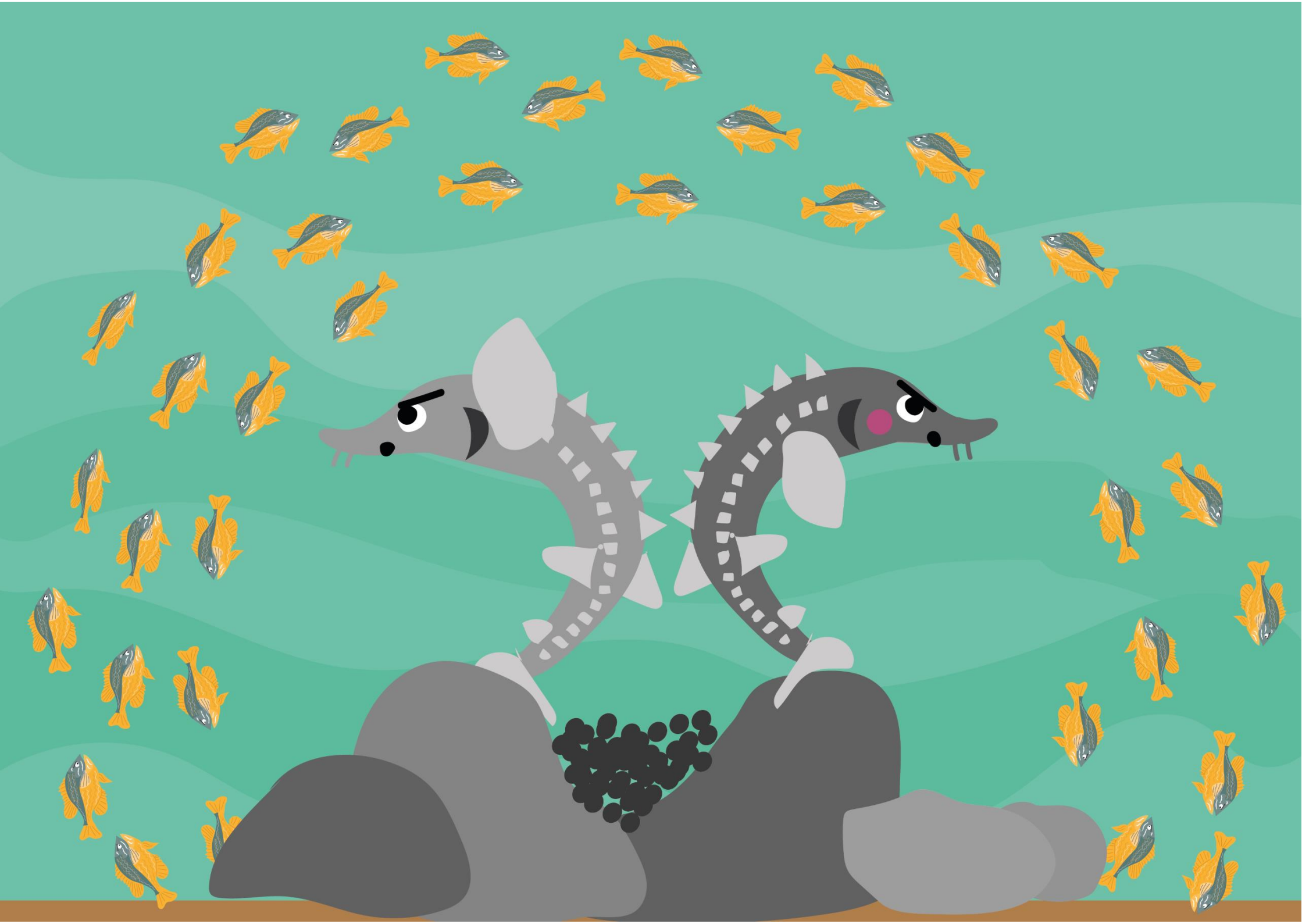
- Всичко мина добре. Видях само няколко охлюва и малки безгръбначни, но те не се доближиха до яйцата ни.

- Доре, сега е мой ред. Опитай се да си починеш – каза Кайра. – Надявам се, че ще се справя.

Стери едва беше заспал, когато чу Кайра да вика за помощ. Пристигна само след две минути и я видя, как се бори с няколко малки, но много пъстри рибки, които искаха да изядат яйцата им. Бяха ужасно лакоми и агресивни. Горката Кайра беше обградена и не можеше да опази всички яйца. Стери ужасно се ядоса, когато видя, че всеки момент ще ги достигнат.

- Хей, какво правите?! – изкрещя, докато плуваше към Кайра.

Но малките риби нямаха намерение да преговарят. В умовете им имаше само едно – как да изядат хайвера. Изведнъж Стери си спомни думите на баба: „Есетрите са най-големите риби в реката, затова не се страхувайте от нищо, само от хората.“ Той атакува пасажа малки рибки и започна да ги поглъща. Изненадани от атаката, те оставиха хайвера и се опитаха да се бият със Стери, но тогава дойде Кайра и с общи усилия успяха да изтласкат дребните рибки. Скоро останаха само няколко от враговете им и те плуваха надалеч, в опит да се спасят.

- Отлична работа в екип! – каза Кайра. – Спасихме хайвера си. Не знаех, че можеш да си толкова агресивен.

- Аз също – отговори Стери, - но досега никой не се беше се опитвал да нарани нас или хайвера ни. Знаеш, че ще направя всичко, за да защита теб и децата ни.

- Но кои бяха тези? – попита притеснена Кайра. – Изглеждаха като нормални рибки. Опитах се да им обясня, че сме застрашен вид и е много важно децата ни да пораснат, но те сякаш не ме разбираха.

- Остани тук да пазиш децата, аз ще потърся нашия приятел сома и ще го попитам. Може той да знае нещо за тези странни риби – отговори Стери.

Скоро той се върна с новини.

- Отново сме извадили късмет. Ракът смята, че това са били слънчевки – инвазивен вид, отговорен за унищожаването на много рибни популации в реката, тъй като изядат хайвера им.

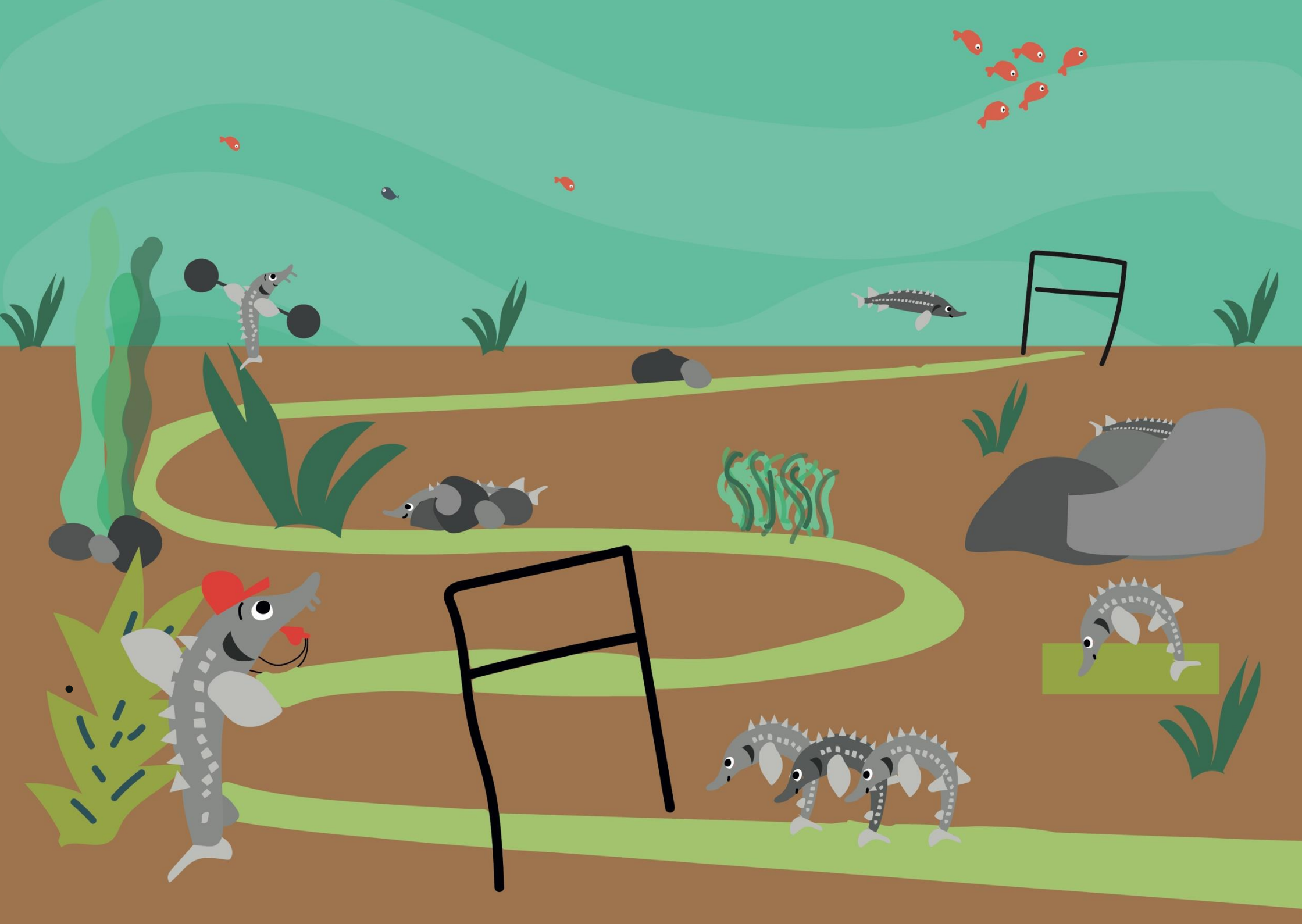
- Може би за тези риби говореше брат ти – каза Кайра. – Добре че успяхме да ги прогоним. Представиш ли си какво можеше да стане, ако не бяхме останали да пазим яйцата?

- Не искам да мисля повече за лоши неща. Вече преживяхме достатъчно. Ще ги пазим, докато децата ни се родят и ще се върнем заедно с тях в морето, за да ги водим и да ги пазим.

Обратно в морето

След няколко дни младите рибки започнаха да се излюпват от хайвера. Родителите им бяха страшно щастливи: мъниците бяха много сладки! След като всички яйца се превърнаха в млади рибки, Кайра и Стери започнаха да им показват какво да ядат, как да плуват и как да се крият от опасности.

Мина още един месец без инциденти. Един ден малка група бебета есетри мина покрай временния им дом и Кайра разбра, че е време да мигрират обратно в морето. Стери отиде да се сбoguва със стария сом и двамата родители започнаха да подготвят децата за голямото пътуване.

- През следващите няколко дни ще плуваме надолу по течението на реката до морето. Ще се опитаме да се движим заедно, но моят опит показва, че невинаги става така. По пътя си ще минем през зони, където трябва да се крием от хората и да избягваме рибарските мрежи, замърсяванията или строителните дейности. Затова аз ще ви водя, а мама ще е накрая, за да ви пази да не се изгубите по пътя. Разбрахте ли ме?

- Да, тате, ще те следваме.

- Ами ако се изгубим? – попита едно малко момиченце.

- Ако стане така, плувайте по-бързо и се опитайте да се криете във водата. Реката ще свърши останалото и ще ви отнесе в морето. Ще усетите, че навлизате в него, когато водата стане по-солена. Тогава започнете да плувате край брега и ще се срещнем там. Разбрахте ли ме? Добре, готви сме да тръгваме.

Всички потеглиха и заплуваха надолу по течението, скрити от мътната вода на реката. Стери знаеше къде са се сблъскали с опасности по своя път нагоре, затова понякога

сменяше посоката и децата го следваха. Беше несравнимо по-лесно да плуваш по течението.

Мъниците напредваха много бързо и в един момент Стери усети познатия вкус на водата – бяха близо до рибовъдното стопанство, където той беше роден.

- Ехо, направете път! Идваме! – Стери чу малки гласчета близо до себе си и група млади есетри се блъскаха в него.

- Здравейте – каза изненадан Стери.

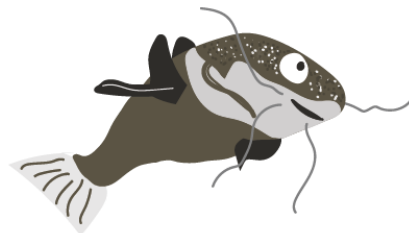
- Извинете ни, още не можем да адаптираме движенията си в силното течение. Дано не сме ви наранили – продължиха младите есетри.

- Ние отиваме към морето. А вие? – добави друга млада есетра.

Тогава Стери разбра, че това са новоизлюпени рибки, които току-що са пуснали от стопанството, и се усмихна:

- Да, и ние отиваме към морето. Искате ли да дойдете с нас?

Сега групата беше по-голяма и Стери разбра, че хората лесно може да ги забележат. Трябваше да сменят стратегията си, за да оцелеят.

Среща със стари приятели

Стери започна да търси място, където да обсъдят стратегията си, и скоро откри убежището на стария си приятел Кени. Той си беше у дома и много се зарадва да ги види:

- Е, вие се завърнахте – каза Кени. – Колко много деца имате! – добави, объркан от огромния брой есетри.

- Здравей, Кени, радваме се да те видим отново – отговори Стери. Само част от тях са наши деца, останалите са от рибовъдното стопанство, където аз бях роден преди години, когато ти ми помогна. Ще ги заведа до морето и исках да си починем тук, ако нямаш против. Искам да обсъдим стратегията си как да избягваме хората и опасностите.

- Всички есетри, моля за внимание! – започна Стери. – Аз ще водя първата група, Кайра ще води втората. Така имаме по-голям шанс да преминем незабелязани от хората.

- Искам да ви предупредя за още нещо – добави Кени. – В устието на реката в момента рибари ловят селдови риби, които идват в реката, за да се размножават, също като вас. Но за разлика от вас те плуват по-близо до повърхността на водата и затова мрежите са разположени там. За да ги избегнете, трябва да се спуснете близо до речното дъно и така ще се спасите.

- Остават ни само няколко часа плуване и ще стигнем морето. Там ще може да си починем, да хапнем и ще се отправим към морското убежище – каза Стери.

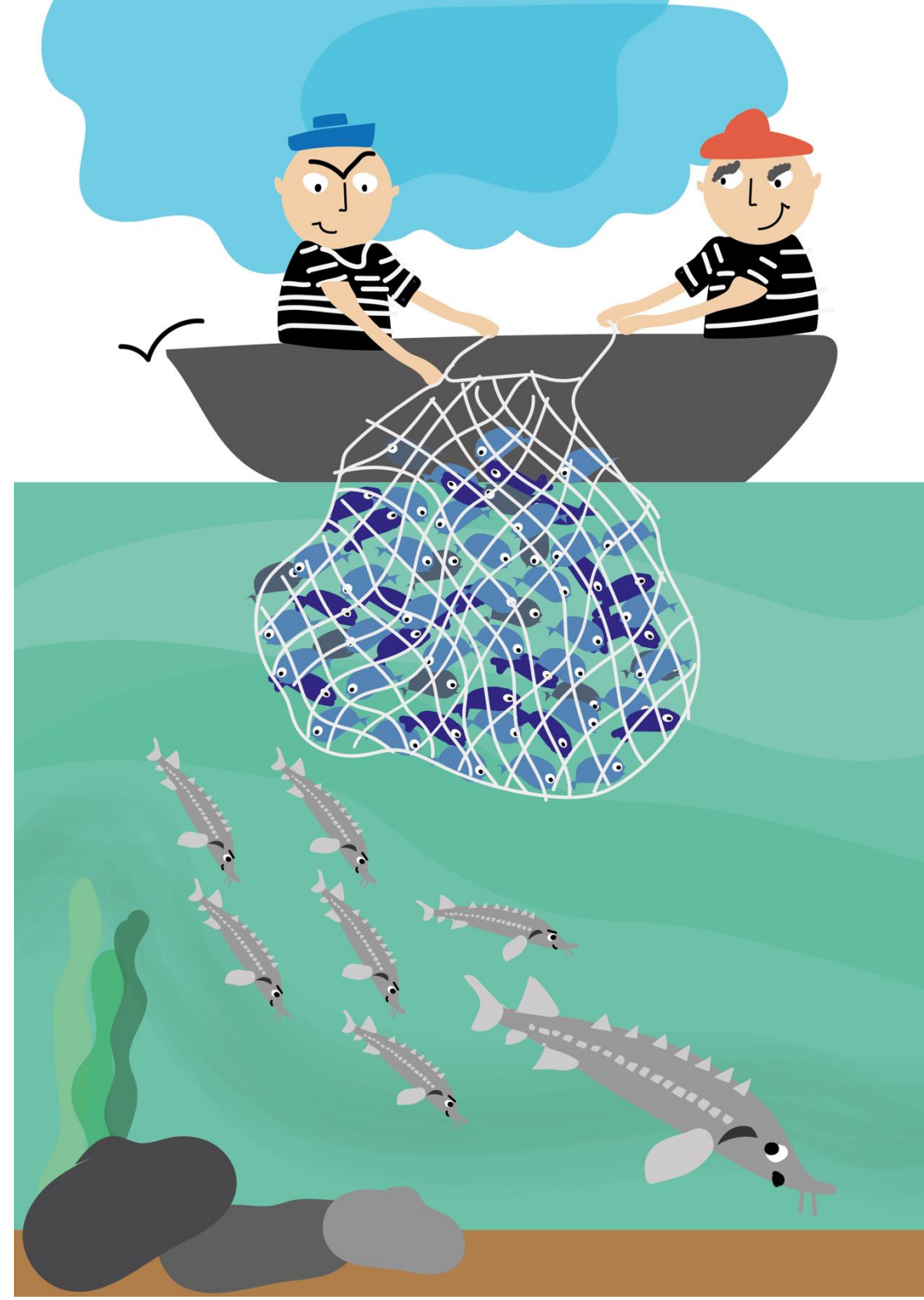
- Да тръгваме! – отговориха малките есетри.

Пасажът се раздели на две части и мъниците заплуваха след Стери и Кайра. След няколко часа Стери усети, че водата започва да се променя, и разбра, че са стигнали морето. Вече знаеше, че рибарите са наблизко, затова той започна да се спуска по-надълбоко и младите рибки веднага го последваха. Така избегнаха рибарските мрежи. Няколко селдови риби вече бяха уловени и сърцето на Стери се изпълни с тъга, като си помисли, че ще умрат, без да имат възможността да се размножат. Само ако хората разбираха колко важно е да позволяват на рибите да се размножават и да оставят поколение! Тогава поне можеха да улавят възрастните на път обратно към морето, след като са хвърлили хайвера си, а младите ще могат да оцелеят и да осигурят оцеляването на вида.

Той навлезе в морето заедно със своята група и се насочи към брега. Близко до мястото за хранене, където се бяха видели за пръв път, той зачака Кайра. След половин час тя дойде заедно с нейната група, а очите ѝ бяха пълни със сълзи.

- Това беше ужасно! – каза Кайра. – Видях те да се гмуркаш и помислих, че ще се хванеш в мрежите. Видях и как рибарите изваждат мрежите си със селдови риби, но нямаше как да им помогна.

- И аз ги видях – каза Стери. - Беше много тъжно, но за съжаление нищо не можем да направим. Опитай се да гледаш позитивно: Успяхме да доведем у дома децата и младите есетри от стопанството. Това много ще помогне на нашия вид. Повече есетрови риби ще може да пораснат и да участват в размножителните миграции. Може в някакъв момент хората

да разберат, че селдовите риби също се нуждаят от защита, особено в периода на размножаване, и ще започнат възстановителни програми и за тях.

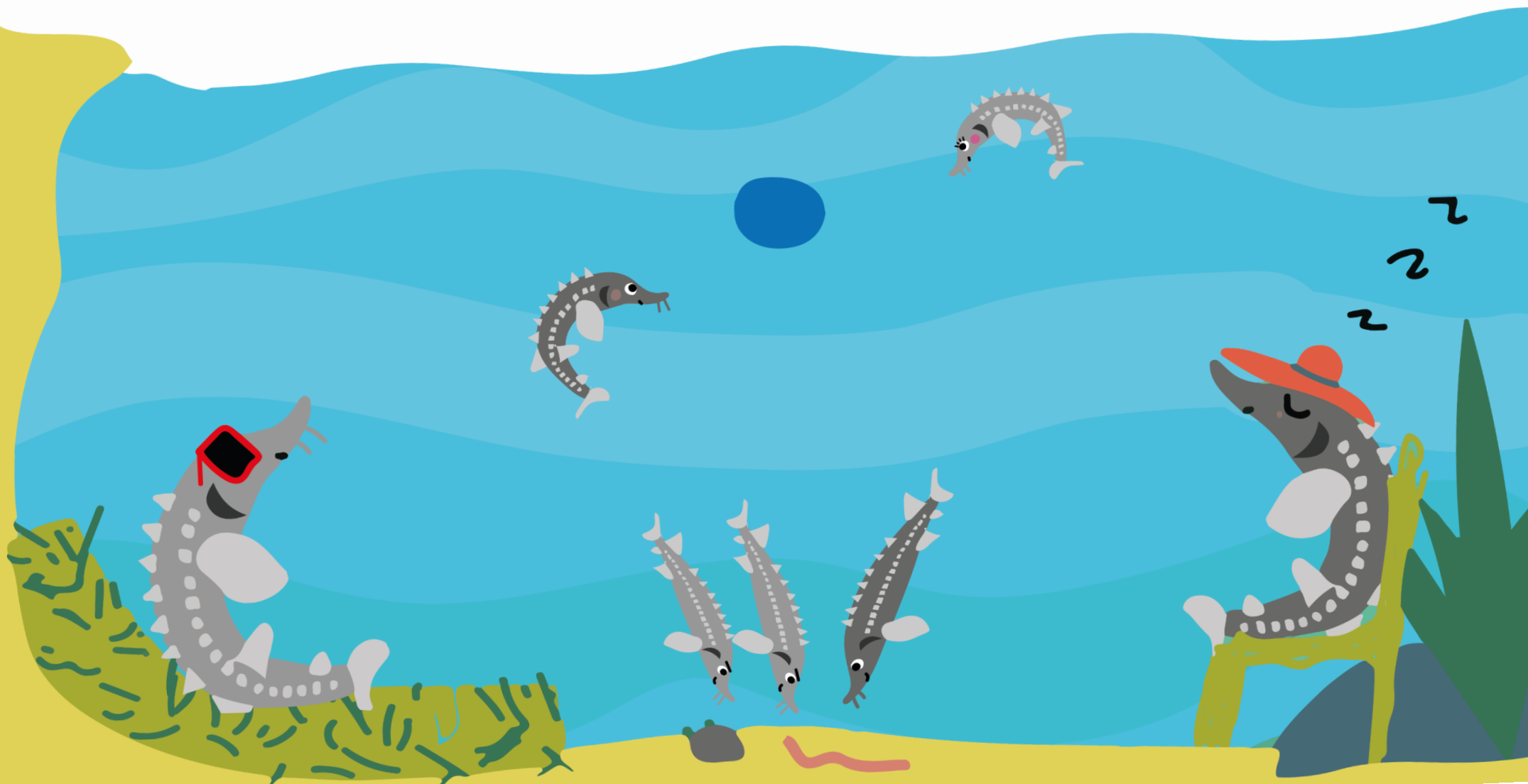
- Надявам се, че бъдещето ще е по-светло за всички видове риби.

- Деца, ще си починем тук един час и се насочваме към морското убежище.

- Добре, татко.

Младите есетри щастливо си играеха и похапваха в топлите и плитки води край брега. За пръв път от началото на пътуването им Стери и Кайра можеха малко да си отдъхнат, защото знаеха, че съвсем скоро всички ще бъдат в безопасност. Почивката свърши скоро и Стери обяви, че потеглят:

- Готови ли сте да си идем у дома? Да тръгваме!

Епилог

Годините минаваха и младите рибки растяха спокойно в морското убежище. Стери стана герой сред есетровите семейства с това, че успя да защити и да доведе невредими своите малки и рибките от стопанството. Благодарение на неговата мъдрост и кураж той получи прякора „Смелата есетра“ и все повече есетри идваха при него за съвети как да разпознават опасностите и как да ги избягват. Семейството на есетрите растеше и в морското убежище цареше мир и спокойствие.

Един ден Стери събра децата си, за да ги подготви за тяхната размножителна миграция.

- Знаете, че след няколко дни ще се срещнете с друг пасаж есетри и ще предприемете пътуването на живота си – каза Стери.

- Да, татко, вече го обсъдихме с баба – отговори Кам, едно от момичетата. – Ще се срещнем с братовчедите си и с чичо Анди, за да ги поздравим.

- Чудесно, радвам се, че сте подготвени. Въпреки това, преди да потеглите, с майка ви искаме да ви разкажем една история. Историята за това, как се появихте вие и как стигнахте до морето. Ще разберете, че в реката имате приятели, но и врагове. Ще се изправите пред сериозни опасности и трябва да бъдете много внимателни.

- Много интересно. Не сме чували всички подробности. Може ли да поканим и някои приятели? Мисля, че и на тях ще им бъде от полза – попита Кам.

- Колкото сте повече, толкова по-добре – отговори Стери.

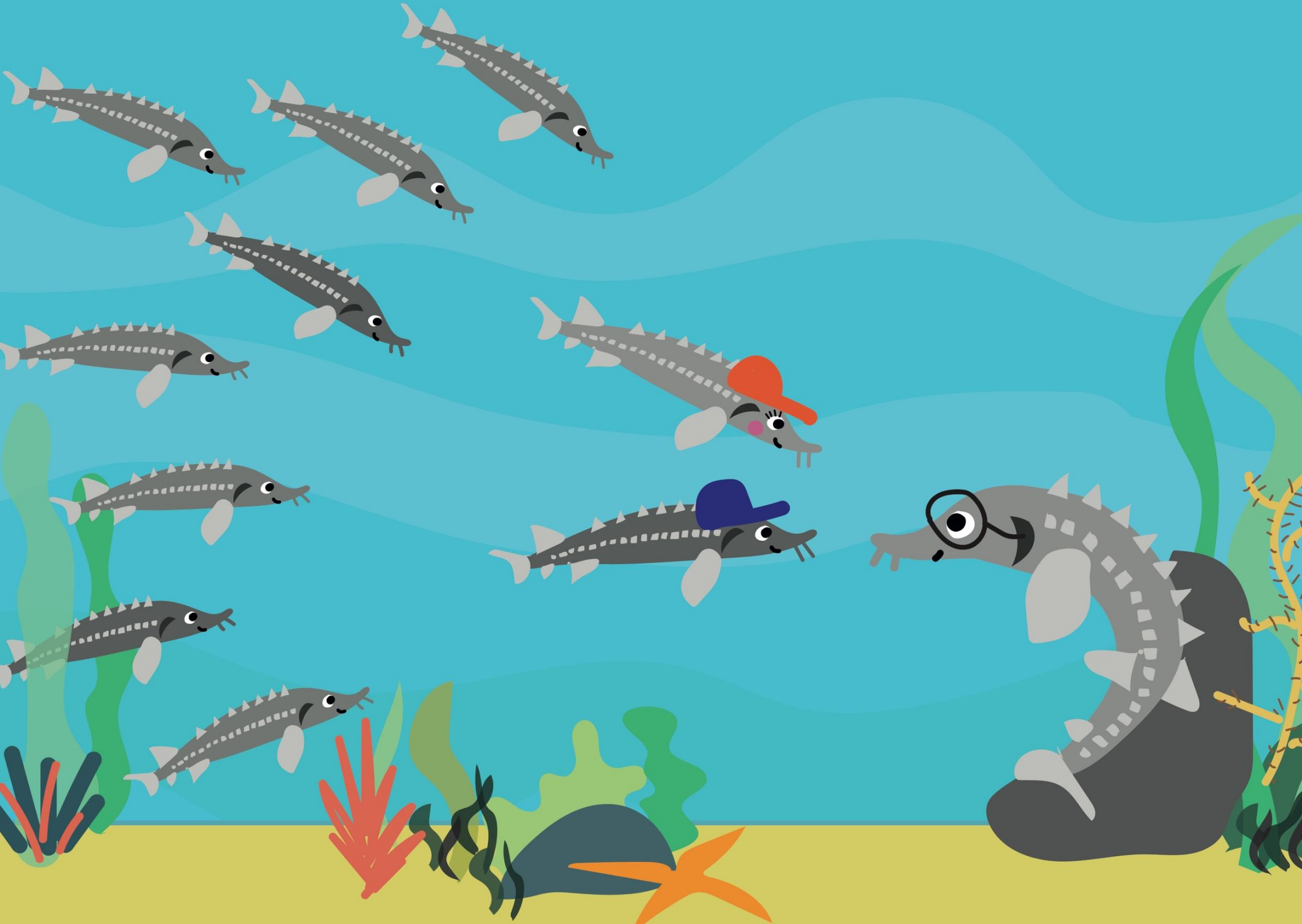
След един час стотици есетри се събраха, готови да чуят историята.

- Не знаех, че имате толкова много приятели – каза Стери.

- Не познавам всички, но ти ги познаваш. Те са част от групата, родена в рибовъдното стопанство, която доведе тук преди години. Ще изслушаме историята и се надявам да бъдем смели като вас с майка и да доведем децата си живи и здрави у дома. Преди да започнете, искам да ви представя моя любим - Алън. Той също е роден в стопанството, татко. Ти му помогна да стигне дотук и се надяваме да създадем здраво семейство. Благодарение на теб, татко, това е възможно.

- Много се радвам за вас. Надявам се с Алън да пътувате безопасно и да създадете здраво и щастливо семейство, също като нас с майка ти.

- Благодаря ти, татко. Обичам те!

Благодарности

Авторите искат да изкажат своите благодарности на Jürg Bloesch и Christopher Robinson за по-ранните версии на книгата, както и на Katrin Teubner, Melita Mihaljevic, Vladimir Kovac, Vera Istvanovic, Rok Mlinar Vahtar, Metka Miočić, Miloš Kosec и Ivan Vogrin за техните коментари. Специални благодарности изказваме на всички колеги и приятели от IAD, които преведоха тази книга на езиците на Дунавските държави, като по този начин направиха историята достъпна за повече деца от региона: Gertrud Haidvogel (DE), Mirna Herman Baletić (HR), Vladimir Kovac (SK), Artem Lyashenko (UA), Emöke Takacs (HU), Mirjana Lenhardt, Marija Smederevac-Lalic and Jovana Kostic-Vukovic (RS), Galia Georgieva (BG), Corina Sandu (RO) and Rok Mlinar Vahtar (SI).

Въпреки че есетрите съществуват на Земята от 250 млн. години и са преживели тежките екологични условия, довели до изчезването на динозаврите, хората само за 100 г. са успели да ги доведат до ръба на изчезването. Основната причина за тяхното намаляване е загубата на местообитания, разрушаването на миграционните им пътища и интензивното изземване на хайвера им. Повечето есетрови риби живеят в моретата на Северното полукълбо и мигрират в реките за размножаване.

Те са най-едрите риби в сладките води, съзряват полово късно и може да живеят десетилетия. Всичко това и сложният им жизнен цикъл ги прави силно уязвими, защото много индивиди биват улавяни, преди да успеят да се размножат. В наши дни дивите популации са в много тежко състояние и повечето видове есетрови риби са силно застрашени от изчезване.

Повече информация за есетровите риби може да откриете тук:

<https://dstf.info/about/>

<https://www.wscs.info/>

https://www.danube-iad.eu/index.php?item=fishery_fish_biology

<https://www.icpdr.org/main/activities-projects/sturgeons-danube-basin>

https://wwf.panda.org/knowledge_hub/endangered_species/sturgeon/

Тази детска книга цели да запознае читателите с редицата проблеми, пред които се изправят есетровите риби в своя живот, както и да засили подкрепата за опазването на тези великолепни „живи динозаври“.

Опазването на реките и съхраняването им в естественото им неповлияно състояние е от полза не само за водните организми, но и за обществото, което има достъп до прекрасни зони за отдих, чисти води и здрави риби.

Помагайки на есетрите и други защитени видове,

**ВИЕ също може да сте
ГЕРОИТЕ
НА ПРИРОДАТА!**

